
УДК 81'28

Галина Кобиринка, Марина Ткачук

Інститут української мови НАН України, м. Київ

**ЗАСІДАННЯ МІЖНАРОДНОЇ
КОМІСІЇ І МІЖНАРОДНОЇ РОБОЧОЇ
ГРУПИ ЗАГАЛЬНОСЛОВ'ЯНСЬКОГО
ЛІНГВІСТИЧНОГО АТЛАСУ
ПРИ МІЖНАРОДНОМУ КОМІТЕТІ СЛАВІСТІВ
(Хорватія, 18 – 25 жовтня 2015 р.)**

Упродовж 18–25 жовтня 2015 р. у Хорватії (Лужниця, Запрешич) відбулося засідання Міжнародної комісії і міжнародної робочої групи *Загальнослов'янського лінгвістичного атласу* (OLA) — найбільшого славістичного проекту, над яким працює міжнародний колектив лінгвістів за рішенням IV Міжнародного з'їзду славістів (1958 р.).

У роботі засідання OLA взяли участь члени національних комісій Білорусі, Болгарії, Боснії і Герцеговини, Македонії, Німеччини, Польщі, Росії, Словаччини, Словенії, України, Хорватії, Чехії — всього представники з 12 країн.

Засідання відкрила голова Хорватської національної комісії OLA проф. М. Менац-Михалич. З привітальними словами до учасників засідання звернулися: керівник проектів OLA і *Лінгвістичного атласу Європи* від Хорватської академії наук і мистецтв академік Р. Матасович, голова Міжнародної комісії OLA проф. Т.І. Вендіна.

Голови національних комісій виступили зі звітами про виконання завдань, окреслених на засіданні OLA у м. Порторож (Словенія, 2013 р.). П.Ю. Гриценко ознайомив присутніх із роботою Української національної

© Г.С. КОБИРИНКА, М.М. ТКАЧУК, 2016

комісії і робочої групи, яка впродовж звітнього періоду опрацьовувала національні матеріали до томів «Рефлекси *а» й «Риси людини», готувала цифрову версію національної індексотеки OLA (підготовлено розділ «Фонетика»).

На засіданні працювали 4 секції: фонетико-граматична, лексико-словотвірна, морфонологічна і комп'ютерна.

У лексико-словотвірній секції обговорювали стан роботи над 11 томом OLA «Ступені спорідненості», за який відповідає Болгарська національна комісія: було опрацьовано лексико-словотвірний матеріал, представлений на 41 карті цього тому, внесено доповнення і поправки на карти, в легенди, коментарі й національні матеріали. Легенди до 15 карт цього тому були представлені морфонологічній комісії для додаткового опрацювання.

На засіданні фонетико-граматичної секції були розглянуті проблеми, пов'язані з підготовкою випусків OLA «Рефлекси *tort, *tolt, *tert, *telt» (Чеська національна комісія), «Рефлекси *i, *u, *y» (Словенська національна комісія), «Рефлекси *а» (Білоруська національна комісія).

На розширеному засіданні морфонологічної секції П. Жиго представив проблематику тому «Словозміна іменників», над яким працює Словацька національна комісія. Комісія сконцентрувала свою увагу над такими основними питаннями: стабільністю вихідних форм, їхньою динамікою, осмисленням типів відмінювання на основі семантичного критерію (належність до граматичного роду), необхідністю інтерпретації динаміки ареалів і її характеру. В обговоренні цієї проблематики і перспективності комплексної інтерпретації морфологічної проблематики виступили З. Тополінська, Т.І. Вендіна, П.Ю. Гриценко, М. Маркович, М. Антропов, Я. Ванякова, С. Вольке.

П. Жиго звернув увагу на проблеми, які виникають під час інтерпретації матеріалів національних комісій з морфології, зокрема питання пов'язані з реконструкцією вихідної форми та врахуванням функційних відмінностей граматичних форм у слов'янських діалектах; наголошено, що картографічне представлення повинно відображати інформацію про сучасну форму і функції картографованих одиниць.

На засіданні комп'ютерної секції Д. Брозович-Рончевич і В. Штоків доповідали про проблеми, пов'язані зі створенням електронної версії бланківки OLA. У зв'язку з цим увагу було зосереджено на забезпеченні відповідності географічних координат деяких населених пунктів на картах географічній інформаційній системі (GIS). Запропоновано розіслати всім комісіям скоригований варіант електронної бланківки для перевірки правильності координат населених пунктів.

Окрему увагу на засіданні приділено питанням удоступнення робочих матеріалів OLA на сайті <http://www.slavatlas.org>. Ухвалено представити питальник OLA та національні літературні відповідники до питань; список засновників OLA, список скорочень, систему фонетичної транскрипції й морфонологічних узагальнень. Національним комісіям

доручено представити цифрові національні матеріали за першими 300 позиціями Питальника OLA.

Окрім окреслення практичних завдань для національних комісій, під час засідання були прийняті рішення, які стосуються *теоретичного осмислення* лінгвістичного матеріалу й *поглиблення методики картографування*. Зокрема, було поставлено питання щодо особливостей представлення національних матеріалів на картах фонетико-граматичної серії, а саме необхідності диференціювати на карті формально збіжні рефлекси, які зумовлені різними процесами — фонетичними і морфологічними. Наголошено, що під час підготовки карт для позначення різної генези рефлексів потрібно використовувати не модифікований основний знак, а символи додаткового протиставлення — штрихування або заливку, які будуть сигналізувати про вторинне (нефонетичне) походження рефлекса.

У результаті дискусії було ухвалено, що під час підготовки тому «Рефлекси *а» в узагальнювальній легенді необхідно враховувати частотність рефлексів у цьому томі, а не орієнтуватися на узагальнювальні легенди інших томів.

Морфонологічна комісія прийняла рішення про необхідність збереження всіх даних, представлених національними комісіями, в інтерпретації питань з морфологічної проблематики. Національна комісія, що працює над одним томом, за потреби може доповнювати матеріали тому результатами досліджень національних мов поза проектом OLA. Карти, для яких головним є подання форми за Питальником OLA, повинні відображати: (1) формальну еволюцію вихідної форми від праслов'янського періоду до сучасного запису OLA, (2) функціональну / семантичну еволюцію від праслов'янського періоду до сучасної форми запису OLA, (3) територіальний розподіл форм, які сьогодні відповідають праслов'янській функції й містять інформацію про те, що така функція не граматиалізована.

На засіданні Російська національна комісія представила 10-й випуск лексико-словотвірної серії OLA «Народні звичаї», на картах якого відображено назви обрядів, свят, різних ритуальних предметів і дій, осіб, локусів й абстрактних понять. Том є важливим в історико-культурному плані, оскільки відбиває особливості давнього світогляду слов'ян. У випуску поглиблено методи лінгвогеографії та принципи представлення діалектного матеріалу всіх слов'янських мов: кожна карта супроводжується не тільки картографованими лінгвістичними сюжетами, а й морфонологічними коментарями у вигляді таблиць усіх представлених лексем.

Том «Народні звичаї» є результатом творчої праці міжнародного колективу авторів. Усі національні комісії працювали над теоретичною концепцією створення цього випуску. У дискусіях виробляли і методологію представлення лінгвістичного матеріалу на картах (усього 66 карт), і подання 22 зведених індексів до некартографованих матеріалів.

Досвід видання 10 випуску «Народні звичаї» засвідчив доцільність подання морфологічної інтерпретації кожної лексеми, що й було рекомендовано національними комісіям, які працюють над випусками лексико-словотвірної серії.

У цьому томі, як і в усіх попередніх, представлено український діалектний матеріал, над інтерпретацією якого працював колектив діалектологів Інституту української мови НАН України. Зокрема, було підготовлено індекси національних матеріалів, коментарі до них, укладено лінгвогеографічні карти (автори — П.Ю. Гриценко, Г.С. Кобирилка).

Підкреслимо, що обсяги роботи над випусками ОЛА постійно збільшуються, поглиблюється методика представлення й інтерпретації матеріалу. Сьогодні українські діалектологи разом із членами інших національних комісій працюють над 9 випусками лексико-словотвірної та фонетико-граматичної серій ОЛА: «Ступені спорідненості» (Болгарська національна комісія), «Метеорологія і вимір часу» (Білоруська національна комісія), «Гірське вівчарство» (Сербська національна комісія), «Народна техніка, транспорт і шляхи сполучення» (Українська національна комісія), «Рефлекси *tort, *tolt, *tert, *telt» (Чеська національна комісія), «Рефлекси *i, *u, *y» (Словенська національна комісія), «Рефлекси *a» (Білоруська національна комісія), «Займенник» (Македонська національна комісія), «Словозміна іменника» (Словацька національна комісія).

Отже, проблеми, опрацьовані Міжнародною комісією та міжнародною робочою групою *Загальнослов'янського лінгвістичного атласу*, ще раз засвідчили надзвичайну важливість цього проекту, який з'ясовує не лише питання діалектної диференціації ареалу сучасної Славії на рівні фонетики, лексики і словотвору, типологічні збіжності й відмінності різних діалектів, а й уможливорює осмислити проблеми взаємовпливів різних діалектних мов, відкриває перспективи для розв'язання порівняльно-історичних і синхронно-типологічних проблем українського та слов'янського мовознавства.

Статтю отримано 12.01.2016

Halyna Kobyrynka, Maryna Tkachuk

Institute of the Ukrainian Language of National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv

THE CONFERENCE OF THE INTERNATIONAL COMMISSION AND INTERNATIONAL WORKING GROUP OF THE SLAVIC LINGUISTIC ATLAS OF THE INTERNATIONAL COMMITTEE OF SLAVISTS (Croatia, October 18–25, 2015)

The review deals with the annual conference of the International Commission and International Working Group of the Slavic Linguistic Atlas, which took place on October 18–25, 2015 in Croatia, Zapreshych. The Slavic Linguistic Atlas is the largest and most important Slavonic project on which international linguists' collective has worked since 1958. The theoretical interpretation of linguistic material and map-making methods were deepened; the practical tasks for national commissions were also determined.